

MƏHKUMLARIN DƏYİŞİLMİŞ HƏYAT TƏRZİNƏ UYĞUNLAŞMASININ SOSIAL-PSIXOLOJİ TƏHLİLİ

Gültəkin İsmayılova

kiçik elmi işçi,

Xalidə Xəlilova

kiçik elmi işçi,

AMEA Fəlsəfə İnstitutu,

Sosial psixologiya şöbəsi

gulya.alibekova@rambler.ru

xalida-83@rambler.ru

Xülasə

Məhkum olunan şəxslərin dəyişmiş həyat şəraitinə uyğunlaşması, hüquq psixologiyası və onun müxtəlif sahələri üzrə aparılan tədqiqat və metodikalarının təhlili, psixoloji dəyişiklik texnologiyası qismində sosial-psixoloji adaptasiyasının məzmun

və strukturu üzrə aparılan tədqiqatın nəticələri təqdim edilmişdir. Bu istiqamət üzrə aparılan elmi yanaşmalar təhlil edilmiş, təsir amilləri qeyd edilmiş, məhkumların dəyişmiş yaşayış şəraitinə uğurlu adaptasiyasının əsas sosial-psixoloji problemləri təhlil edilmişdir.

Açar sözlər: məhkum kollektivi, islah, sosial-psixoloji uyğunlaşma, yeni mühit, hüquq psixologiyası, metodologiya, elmi prinsipləri, qanunazidd davranış

Ключевые слова: коллектив заключенных, исправительное учреждение, социально-психологическая адаптация, новая среда, юридическая психология, методология, научные принципы, противозаконное поведение

Key words: prison staff, correctional institution, socio-psychological adaptation, new environment, legal psychology, methodology, scientific principles, illegal behavior

Giriş

Müasir dövrdə hüquq psixologiyasının inkişafı və onun müxtəlif sahələrdə, xüsusən də hüquq praktikasında psixoloji məzmunlu məsələlərin düzgün həllində psixoloji biliklərin,

metod və metodikaların tətbiqinə böyük ehtiyac var. Məhz psixoloji metod və metodikalar cinayətkarın fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərini, onun davranışının psixoloji motiv və me-

xanizmlərini müəyyən etməyə imkan verir.

Hüquq psixologiyasının metodologiyası dedikdə, bura şəxsiyyət qanun pozuntuları dinamikasında, istintaq və məhkəmə materiallarının rekonstruksiyası prosesində öyrənilməsi nəzərdə tutulur. Onun elmi prinsiplərini: psixikanın obyektiv tədqiqi prinsipi; determinizm prinsipi; psixikanın inkişafında, şüur və fəaliyyətin vəhdəti prinsipi; psixi təzahürün öyrənilməsinə sistemli yanaşma və digər prinsiplər daxildir.

Hüquq psixologiyasında psixikanın obyektiv tədqiqi dedikdə, insanın hüquqazidd fəaliyyət əsasında təzahür edən psixi proseslərin obyektiv göstəricilərinin tədqiqi yolla öyrənilməsi nəzərdə tutulur. Bu yanaşma insan əməlinin obyektiv qiymətləndirilməsinə, onun psixi xüsusiyyət və hallərini aydınlaşdırmağa imkan verir. Bu prinsiplər törədilmiş cinayətin səbəb və şəraitini hərtərəfli təhlil etməyə, yaranan problemlərin səbəblərini araşdırmağa, onları aradan qaldırmasının yol və vasitələrini müəyyən etməyə kömək edir. Eyni zamanda cinayətkarın psixoloji durumu, davranış və fəaliyyətinin daxili psixoloji mexanizmlərini və onun psixikasının obyektiv qanunauyğunluqlarını təhlil edir [1,s.33].

Hər bir sahənin tədqiqatı və onu öyrənən konkret metodikası, metodo-

logiyası olur. Bu metodikaları keçirərkən metodun validliyi, mötəbərliyi və representativliyi nəzərə alınmalıdır. Cinayətkarın davranışını, psixoloji vəziyyətini, şəxsi keyfiyyət və xüsusiyyətlərini, təhrik edən amilləri öyrənən bir sıra metodlar var. Lakin cinayətkarın şəxsiyyətinin tədqiqində proyektiv metodikalardan – Lüşerin rəng testin, assosiativ şəkil testi, Kettel, Rorşahın mürəkkəb ləkələr metodikası, TAT, Bitməmiş cümlələrdən və s. istifadə edərək cinayətkar və ona təhrik edən amillər, onun psixoloji vəziyyət və keyfiyyətləri haqqında bir sıra məlumatlar toplamaq olar.

Keçmiş məhkumların dəyişmiş həyat şəraitinə sosial-psixoloji uyğunlaşması prosesi onun tipindən və qarşılaşdığı çətinliklərdən nə dərəcə mübariz olmasından aslıdır. Burada uyğunlaşma prosesinin məzmununu və struktur-fəaliyyət xüsusiyyətlərini hərtərəfli öyrənmək lazımdır.

Hüquq pozuntusunu psixoloji aspektlərinə nəzər keçirdikdə, onun aktual istiqamətini - cəzasını çəkmiş və dəyişmiş həyat şəraitində resosializasiyaya məruz qalan məhkumların sosial-psixoloji adaptasiyasının xüsusiyyətlərinə diqqət yetirilməlidir.

Burada məhkumlar həyatı dəyərləri dəyişmiş və yalnız hüquq-mühafizə orqanlarının deyil, həmçinin, cəmiyyətin (sosial işçilərin, psixoloqların, sosioloqların) xüsusi diqqətini tələb

edən qeyri-sosial yönümlü insanlardır, çünki onlar bir çox hallarda azadlığa çıxandan sonra belə əvvəlki tək qanuna riayət etməyə və sosial baxımdan xoş rəftara köklənməyiblər.

Sosial-maddi çətinliklər, iş tapma problemi, məhsuldar sosial əlaqələrin bərpasındakı çətinliklər – azadlığa çıxmış məhkumun əhatəsində müxtəlif və çətin həll olunan problemlər formalaşdırır. Bu isə, öz növbəsində, onun yenidən tam şəkildə resosializasiyasını çətinləşdirərək, onu yenidən cinayət törətməyə sövq edir. Məhkumlara elmi cəhətdən əsaslanmış hərtərəfli psixoloji müşayiət sisteminin (sosial-psixoloji tyutorinq (ing. tutoring – öyrətmək) tətbiq edilməməsi, onların yenidən cinayət törətməsi ilə nəticələnir [2].

Penitensiar sistemdəki iş təcrübəsi göstərir ki, residiv cinayətlərdəki (əvvəllər qəsdən törədilən cinayətə görə məhkum edilən və ya məhkumluğun hüquqi nəticələri aradan qaldırılmadan şəxsin yenidən cinayət törətməsinə deyilir) artım əvvəllər məhkum olunmuş şəxslərin dəyişmiş həyat şəraitinə sosial-psixoloji adaptasiyasından bilavasitə asılıdır [3]. Bu fakt özlüyündə aktual problemlərdəndir.

Qeyd edək ki, məhkumların sosial-psixoloji problemlərinin tədqiqi ilə məşğul olan bir çox tədqiqatçılar müxtəlif terminologiyadan istifadə etsələr də, məzmun etibarilə, onlar

demək olar ki, eynidir. Belə ki, sosializasiya, resosializasiya, reabilitasiya, sosial adaptasiya eyni məna ifadə edərək, azad edilmiş məhkuma azadlıqda öz davranışının yeni sosial dəyərli motivasiya sistemini qurmağı, dəyişilmiş həyatı münasibətlərin qəbul edilə biləcək modelini müəyyənləşdirəcək yeni dəyərləri formalaşdırmağı və itirilmiş sosial statusun bərpasına yardımını nəzərdə tutur [4].

Nəzərə alsaq ki, “adaptasiya” termini (latın mənşəli adaptation sözündən götürülərək mənası “uyğunlaşma” deməkdir) psixologiyaya təbii elmlərdən keçib və ümumi şəkildə orqanizmin quruluş və funksiyalarının yaşayış mühitinə uyğunlaşması kimi başa düşülür [5]. Azadlığa çıxmış məhkumun sosial-psixoloji adaptasiyası deyildikdə isə, onun əsas vəzifəsinin sağ qalmaq və dəyişmiş həyat şəraitində cəmiyyətin hüquqi sahəsinə konstruktiv uyğunlaşmaqdan ibarət olduğu nəzərdə tutulur.

Buna görə, məhkumun yeni həyat şəraitində sosial mühitə uğurlu adaptasiyasının psixoloji qanunauyğunluqlarının dərki, şəxsin sosiallaşmasının mürəkkəb adaptasiya mexanizmi kontekstində tədqiqini tələb edir. Bu, bir sıra psixoloji məsələlərin həllini nəzərdə tutur. İlk növbədə, bura yeni rolların mənimsənilməsi və motivasiya tələbatlı sosial dəyərli sahənin formalaşdırılması, daha sonra Mən-konsep-

siyasının yenidən qurulması, həyatı münasibətlər modelinin transformasiyası və son olaraq, əmək motivasiyasının formalaşması və real işə düzəlmə imkanlarının axtarışı daxildir [6, s.4-11].

Qeyd edək ki, məhkumun dəyişmiş həyat mühitinə sosial-psixoloji adaptasiyasının nə dərəcədə uğurlu olması, əsasən, daxili subyektiv (mental) aləmin məzmunu ilə sosial mühitin dəyişmiş mənasının müqayisəsi zamanı meydana çıxan, özünü təyin etmənin əsasında yaranan ictimai iearxiya sistemində məhkumun özü tərəfindən müəyyən edilmiş ilkin özünü identifikasiya mövqeyi ilə müəyyən edilir [7]. Bu halda təbii olaraq baş vermiş dəyərləndirici, mənalandırıcı anomiya (parçalanma) effekti psixoloqlar tərəfindən destruktiv sosiallaşma nəticəsində baş vermiş cinayətkar residivin ikinci metafaktor riski kimi qəbul edilir.

Məhz bu səbəbdən psixoloqlar hüquqi sahədə həyata keçirilən, məhkumun şəxsiyyətinin uğurlu resosializasiyasının cəmiyyətin sosial, mənəvi və əxlaqi-etik şərtlərilə inkultural olmalı olduğu fikrində yekdildirlər [8].

Humanitar elmlər üzrə professor, sosioloq, polşalı alim Yan Şepanski məhkumun azadlığa çıxandan sonra sosiallaşmasının dörd mühüm dövrünü müəyyən edir: uyğunlaşma, rollu, hüquqi, assimilyasiya [9].

Sosiallaşmanın uğuru məhkumun “yeni həyata” atdığı addımın bir növ subyektiv hazırlığı ilə bağlıdır. Bu baxımdan, məhkumun faktiki azad olunmasına xeyli müddət qalmış, o, hələ azadlıqdan məhkum olunma yerində olarkən, onunla həyatı münasibətlərin yeni modelinin formalaşdırılması istiqamətində psixoloji iş aparılmalıdır (sosial-psixoloji tyutorinq) [10]. Belə ki, psixoloji fundamentin əsası qoyulmadan məhkumun azadlığa çıxandan sonra tam resosializasiyası praktiki olaraq qeyri-mümkündür. Eyni zamanda, məhkumun sosial – psixoloji adaptasiyası onun həyatı münasibətlərinin keçmiş modelinin modifikasiyası ilə bağlıdır.

Məhkumların sosial-psixoloji adaptasiya problemlərinin işlənilməsinin metodoloji təhlili göstərir ki, hüquqi psixologiyada bu problemlərə humanitar və təcrübi-pozitiv paradigma çərçivəsində bir sıra yanaşma mövcuddur: sistemli dinamik (şəxsiyyəti, alt strukturları həyat şəraitinin təsiri altında bir-birinə bağlı və daima transformasiya edən mürəkkəb iyerarxik formada təşkil olunmuş idrak sistemi kimi təqdim edir); sistemli fəaliyyətli (subyektə həyat fəaliyyətinə aktiv qoşulmuş və onun təsiri altında dəyişən şəxsiyyət kimi təqdim edir); ekzistensial fəlsəfi (resosializasiya və adaptasiya prosesində insanın ezistensial dəyərinin, unikal həyatı dəyərlər və

mənalar daşıyıcısı qismində əsas mövqe kimi qeyd edir); deskriptiv (təsvir edilən) bu zaman məhkumun şəxsiyyəti xüsusi cizgilər və xüsusiyyətlərlə ayrılmış özünəməxsus psixoloji portret-model qismində nəzərdən keçirilir)[11].

D. A. Leontyevə görə, mənəvi psixologiya kontekstində, sosial-psixoloji adaptasiyanın emosionallığı şəxsdəki etnik, dini, cinsi və sosial mentalitet kontekstində özünü göstərən dəyərləndirici-mənalandırıcı sahənin dərin layları ilə izah olunur və böyük fəaliyyətsizliklə xarakterizə edilir. Məhkumun şəxsiyyətinin sosiallaşmasının erkən dövründə (uşaqlıq, yeniyetməlik, gənclik) formalaşan dərin dəyərli-mənəvi laylar (şüurun zehni strukturları) məhkumun vərdislərində və həyat tərzində dərin kök salmış, avtomatlaşmış və qüsurlu dünya xəritəsinin və Mən - konsepsiyasının formalaşması üçün əsas olmuşdur [3].

Həmçinin qeyd edək ki, sosial dəyərli idarəedicilərin mənalar sistemini yenidənqurmaq üçün insanın sabit və ictimai dəyərli əmək fəaliyyətinə sürətli inteqrasiyası tələb olunur. Bu isə məhkumlar üçün ciddi sosial problem yaradır. Nəticədə, məhsuldar həyatın mənasını tez əldə edə bilməmək məhkumun emosional-iradəsinə mənfi təsir edir, qeyri-səmərəli davranış modeli formalaşdırır (psixoloji müdafiə), özgüvən hissini aşağı salır və Mən-

konsepsiyasını deformasiyaya uğradır [6].

Məhkumun şəxsiyyətinin təkrar sosiallaşması və adaptasiyası kontekstində, sosial-psixoloji adaptasiya prosesinə xidmət edən psixoloji mexanizmlərin daha yaxşı dərk edilməsində «fəaliyyət», «tələbatlar», «maraqlar», «dəyərlər», «mənalər», «ünsiyyət», «davranış» kimi kateqoriyalar öz əksini göstərir.

Fəaliyyətli yanaşmanın müəllifləri S.L.Rubinşteyn və A.N.Leontyev müxtəlif metodoloji mövqelərdən çıxış ediblər (A.N.Leontyev xaricin daxilə keçid etdiyi mövqeyin tərəfdarı idi, S.L.Rubinşteyn isə fəaliyyəti daxilə obyektivləşdirilməsi üsulu və forması (yəni «daxil»dən keçən xaric») hesab edirdi)[12]. Bununla belə, onlar şəxsiyyət tərəfindən yeni həyatı mənaların yaradılmasının, yəni onun yeni həyat şəraitinə sosial-psixoloji adaptasiyasının yeganə aləti kimi bütün insan həyatı kontekstində məqsədyönlü və düşünülmüş fəaliyyətin istiqamətləndirici və formalaşdırıcı rolunu yekdilliklə qəbul edirdilər.

Məhkumlar kollektivi kifayət qədər böyük sosial cəmiyyət kimi bir sıra əlamətlərlə xarakterizə olunur. Birincisi, bağlı tipli icma olmasıdır: digər qruplar, qeyri-hökumət və hökumət təşkilatları ilə əlaqələrdə məhdudlaşdırılmışdır, öz adından hərəkət etmək səlahiyyəti yoxdur. İkincisi, məhkum-

lar kollektivinə birgə əmək fəaliyyətinin və asudə vaxtın tənzimləməsi kimi əlamətlər məxsusdur. Məhkumların kollektivizmin bacarıqlarının inkişafı üçün, onların faydalı təşəbbüsünün dəstəyi, həmçinin islahedici və tərbiyəvi müəssisələrdə yenidən tərbiyələndirilməsinə kollektivin təsirindən istifadə məqsədilə bu müəssisələrin administrasiyasının rəhbərliyi altında həvəskar təşkilatlar yaradılır. Üçüncüsü, məhkumlar kollektivi ona daxil olan insanların böyük müxtəlifliyiylə səciyyələnir, yalnız milliyətinə, yaş, peşəkar əlamətlərə görə deyil, həm pedaqoji baxımsızlıq, kriminal veridşlərlə fərqlənir.

Məhkumların islah edilməsi prosesinin təşkilatının spesifik sosial-psixoloji çətinlikləri şərti üç qrupa ayrılır. Birinci qrupa subyektiv və ya fərdi-psixoloji çətinliklər aiddir: parlaq ifadəli fərdiyyətçiliyi (eqosentrizm); cəmiyyətə zidd maraqları; mənfi məzmunlu həyatı planları və ətraf gerçəkliyə müvafiq münasibət; asosial maraqlar, həyat mövqeyi; ikinci qrup çətinliklər məhkumların cəzaçəkmə müəssisəsindən kənarda mikrososial şəraiti ilə bağlıdır. Bura ailənin olması və ya onunla əlaqələrin pozulması; azad olandan sonra yaşayış yerinin qeyri-müəyyənliyi və işlə bağlı dəqiq qərarların olmaması, aşağı peşəkar ixtisaslaşdırma; ehtimal edilən yaşayış və iş yeri üzrə mənfi sosial

mühitin olması; törədilmiş cinayət ilə bağlı əvvəlki sosial ətrafı ilə münasibətli münasibətlər aiddir. Üçüncü qrup çətinliklər islah olunma müəssisəsinin sosial mühitinin xarakteristikası və inkişaf səviyyəsi təşkil edir: cəzaçəkmə müəssisəsində mənfi yönəldilmiş kiçik qrupların mövcudluğu və onların məhkumların münasibətləri sisteminə təsiri; məhkumların işlə təmin edilməməsi; cəzaçəkmə müəssisəsinin ayrı-ayrı əməkdaşlarının aşağı hüquqi və psixoloji-pedaqoji peşəkarlığı; məhkumların islah prosesinin təşkilində cəzaçəkmə müəssisəsinin xidmət bölmələrinin qarşılıqlı fəaliyyətinin pozulması; cəzaçəkmə müəssisəsinin əməkdaşlarının peşə hazırlığının təşkili səviyyəsinin aşağı olması [14].

Məhkumlar kollektivində mövcud olan münasibətlər rəsmi və qeyri-rəsmiyə bölünür, onların müxtəlif funksiyalarının icrası zamanı yaranan obyektiv əlaqələr və münasibətlər rəsmi münasibətlər sistemində əks edilir. Bu münasibətlər hər bir məhkumun vəziyyətini müəyyən edən qanuna və vahid qaydalara uyğun olaraq, rəsmi yerləşdirilməsinin nəticəsidir. Bəzi məhkumlar liderlərdir (əlaqələndirici şəxslər, bölmə üzvləri), başqaları isə birbaşa təbə olanlardır. Aktivin seçilməsi, yerləşdirilməsi və təhsili, qruplar (briqadalar) arasında effektiv əmək rəqabətinin təşkili, idarəetmə funksiyalarının düzgün kombinasiyası və

özünü idarə etmə, xüsusilə diqqət mərkəzində saxlanılır. Həbsxanaların kollektivinin qeyri-rəsmi strukturu ümumi fikirlər, cəza çəkən insanların maraqları, habelə xəyanət və antipatiyalar, düşmənçilik və digər hisslər ilə əlaqədar olaraq təbii surətdə yaranan şəxslərarası münasibətlər əsasında formalaşır [15].

Cinayətkarı yenidən tərbiyələndirmək – onun şəxsiyyətinin strukturunun yenidən qurulmasını həyata keçirmək, onun şəxsi istiqamətini dəyişdirmək, onun həyat fəaliyyətinin yeni ictimai cəhətdən uyğunlaşdırılmış stilini formalaşdırmaq deməkdir. Lakin bu vəzifələrə yalnız cəza üsulu ilə nail olmağın mümkün olduğu suallar doğurur. Təqsirkar olmuş şəxsiyyətin islahı və formalaşması yalnız xarici təsirlərlə əldə edilə bilməz. Eyni cəza insanlar üçün fərqlidir. Bunun üçün səmimi özünü qınama, peşmanlıq hissinin keçirilməsi vacibdir. Təqsirkar olmuş şəxsiyyəti islah etmək – onun dəyərlər sisteminin dəyişməsinə həyata keçirmək, sosial dəyərini önə çəkmək deməkdir.

Şəxsiyyətin xüsusiyyətlərinin və keyfiyyətlərinin dəyişikliyi maneəsiz keçmir, davranışın stereotiplərini qırmaqla bağlıdır. Məhkumlar həyat təcrübəsinə, formalaşmış düşüncə tərzinə, peşəkar bacarığa, təcrübə və biliklərə malik insanlardır. Bununla

belə, məhkumların bir hissəsi səhv anlayışlara və inamlara malikdir, xüsusilə hüquq, əxlaq sahəsində [13].

Nəticə

Beləliklə, məhkumlar sosial təcrid etmə şərtlərinə adekvat və ya qeyri-adekvat obrazla uyğunlaşırlar. Adekvat reaksiyanın əsas əlaməti: azadlıqdan məhrum edilmə yerlərində onun olmasının perspektivləri haqqında real informasiyaya məhkumun davranışının uyğunluğu; cəza çəkmə rejiminə və administrasiyanın tələblərinə riayət etmək, öz davranışına və emosiyalara nəzarət etmək qabiliyyəti. Qeyri-adekvat reaksiya üçün həbsə qədər sağlam hesab edilmiş şəxsə psixopatoloji əlamətlərin təzahürü tipikdir. Normal uyğunlaşmada məhkum şəxs öz statusunu obyektiv qiymətləndirir, daha sonra islahedici müəssisədə qalma proqnozunu qiymətləndirir; o aktiv kollektiv həyata daxil edilir, çalışır, öz fəaliyyətdə iştirak edir. Onda tərbiyəvi təsirlərə daxili müqavimət müşayiət olunmur. Bu ona görə olur ki, yaranmış uyğunsuzluq kollektivin başqa üzvləriylə ünsiyyətin hesabına kompensasiya edilə bilməz. Bu halda növbəti qanunauyğunluğa nəzərdə tutmaq lazımdır: qrup nə qədər az saylı olsa, o qədər onun ayrı üzvlərinin arasında uyğunsuzluq daha güclü halda özünü bildirir.

Ədəbiyyat:

1. Ə.Bayramov, B.Əliyev *Hüquq psixologiyası (dərslik)*. Bakı, "Təhsil", 2012, 656 səh.
2. Воробьев А.М., Дубовцев В.А. О некоторых причинах рецидивной преступности. //Социологические исследования. 1991. № 5. – С.13-17
3. Шурухнов Н.Г. Личность пенитенциарного преступника. //Социологические исследования, 1993.№ 8. – С.34-39
4. Шиханцев Г. Г. Юридическая психология. – М: «Спектр», 2005 г. С. 125-127
5. Шапарь В.Б. Новейший психологический словарь / В.Б.Шапарь, В.Е.Россоха, О.В.Шапарь; подбщ. ред. В.Б.Шапаря. - Изд.3-е Ростов н/Д.: Феникс, 2007. – С. 7-9
6. Братусь Б.С. Аномалии личности. – М.: Мысль, 1988. – 301 с.
7. Психология личности и образ жизни: [сб. статей АН СССР Ин-та психологии / Отв. ред. Шорохова Е. В и др.]. – М.:Наука, 1987. – 219 с.
8. Тайбаков А.А. Профессио-нальный преступник (опыт социологического исследования).//Социологические исследования. 1993. № 8. – С.34-37
9. Татицина Т. Г. Социальная адаптация бывших заключенных. Социологические исследования, - М: «Прайт», 1993 г. № 13. С. 53-54.
10. Трубников В.М. Социальная адаптация освобожденных от наказания. –Харьков, «Основа», Изд-во Харьковского уни-та, 1990. – 173 с.
11. Васильев В. Л. Юридическая психология. Учебник для вузов.– М: «Юнис», 1997 г. – 600 с.
12. Теория и методология психологии: Постнеклассическая перспектива: [сб. научн. Трудов / научн. ред. А.Л.Журавлев, А.В.Юревич и др.]. – М.:Изд-во «ИП РАН», 2007. – 528 с.
13. Влияние заключения на психику заключенного [https://poisk-ru.ru/s71233t1.html](https://poisk.ru.ru/s71233t1.html)
14. Психологические эффекты заключения в местах лишения свободы<https://infopedia.su/6x6006.html>
15. Психологические эффекты заключения в местах лишения свободы <https://infopedia.su/6x6006.html>

***Социально-психологический анализ адаптации
заключенных на измененный образ жизни***

Абстракт

В статье представлены результаты социально-психологического анализа адаптации заключенных на измененный образ жизни. Исследованы различные области правовой психологии, а также содержание и структура социально-психологической адаптации. Проанализированы научные подходы, предпринятые в этом направлении, выявлены факторы воздействия, проанализированы основные социально-психологические проблемы успешной адаптации заключенных к изменяющимся условиям жизни.

***Socio-psychological analysis of the adaptation
of the prisoner in a modified lifestyle***

Abstract

The article presents the results of socio-psychological analysis of prisoners' adaptation to a changed lifestyle. Various areas of legal psychology, as well as the content and structure of social and psychological adaptation are investigated. The scientific approaches taken in this direction are analyzed, the factors of influence are revealed, the main social and psychological problems of successful adaptation of prisoners to the changing conditions of life are analyzed.

Məqalə AMEA-nın Fəlsəfə İnstitutunun "Sosial psixologiya" şöbəsinin iclasında müzakirə edilərək çapa məsləhət görülmüşdür (protokol №13)

Rəyçi M.H. Mustafayev, psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Məqalə redaksiyaya 08 fevral 2018-ci ildə daxil olmuşdur